

Miscellanea.

I.

Danmarks Haandværk og Industri ifølge Tællingen den 25. Maj 1897.

Det vilde være en Skam at paastaa, at der ikke er Flugt og Fart i vort statistiske Bureaus Arbejde. Værk følger paa Værk med en beundringsværdig Præcision, i dem alle ser man nedlagt samme betydelige Arbejde, alle bærer de det samme Præg af Soliditet, og tydeligt nok sporer man samme Aands Svæven over alle Vande. En umiskendelig Stræben efter større og større Klarhed og Overskuelighed, en stadig forøget Gennemarbejden af det tunge Stof, en mere og mere koncis og sammentrængt Ordning af dette — en Sammentrængthed, der paa en Gang letter den praktiske Anvendelse og giver Plads for en stadig forøget Mængde Oplysninger — konstaterer man med Fornøjelse. At vor statistiske Aarbog f. Ex. ikke er bleven en almindelig brugt Haandbog, skyldes utvivlsomt ene og alene Publikums indgroede Sky for Statistik. I Virkeligheden indeholder dette lille Pragtexemplar af en Aarbog jo flere og mere let tilgængelige Oplysninger af Interesse for Alle end Alverdens Julekalendere og Nytaarshaandbøger tilsammen.

Miscellanea.

I.

Danmarks Haandværk og Industri ifølge Tællingen den 25. Maj 1897.

Det vilde være en Skam at paastaa, at der ikke er Flugt og Fart i vort statistiske Bureaus Arbejde. Værk følger paa Værk med en beundringsværdig Præcision, i dem alle ser man nedlagt samme betydelige Arbejde, alle bærer de det samme Præg af Soliditet, og tydeligt nok sporer man samme Aands Svæven over alle Vande. En umiskendelig Stræben efter større og større Klarhed og Overskuelighed, en stadig forøget Gennemarbejden af det tunge Stof, en mere og mere koncis og sammentrængt Ordning af dette — en Sammentrængthed, der paa en Gang letter den praktiske Anvendelse og giver Plads for en stadig forøget Mængde Oplysninger — konstaterer man med Fornøjelse. At vor statistiske Aarbog f. Ex. ikke er bleven en almindelig brugt Haandbog, skyldes utvivlsomt ene og alene Publikums indgroede Sky for Statistik. I Virkeligheden indeholder dette lille Pragtexemplar af en Aarbog jo flere og mere let tilgængelige Oplysninger af Interesse for Alle end Alverdens Julekalendere og Nytaarshaandbøger tilsammen.

Det her foreliggende Arbejde bærer samme Præg som alle de øvrige. De Mangler, der knytter sig til Stoffet, gør det omhyggeligt Rede for. Dets egen Mangel — en Mangel, som man paa de allerfleste Punkter har Grund til at beklage — er Manglen paa — Forgængere.

I korte Træk skal her søges gengivet de Hovedresultater, som Værket er kommet til.

Med Hensyn til Antallet af Haandværks- og Industriforretninger viser det sig, at der paa Tællingsdagen fandtes 77,256, hvoraf dog henved en Femtedel var Bierherv. Disse Forretninger sysselsatte ialt 270,600 Personer, hvoraf 176,600 som egentlige Arbejdere. Herved maa dog erindres, at der paa Tællingsdagen fandt en Del Striker Sted, saaledes navnlig Skrædderstriken, der alene omfattede c. 1300 Arbejdere, og det heri indviklede Personel er altsaa ikke talt med.

7139 Forretninger arbejdede med mekanisk Bevægkraft, deraf atter 4,000 med anden Kraft end Vind og Vand. Maskinernes samlede Hestekraft var 52,212, hvoraf dog 3,021 faldt paa Reservemaskiner, der ikke til Stadighed blev benyttet.

Interessant er Fordelingen mellem By og Land. Absolut taget er Landdistrikterne vore største — Industridistrikter. De omfatter $\frac{2}{3}$ af samtlige Forretninger (51,216), $\frac{2}{5}$ af Personnellet (106,600) og $\frac{7}{10}$ af samtlige Forretninger med mekanisk Bevægkraft ($\frac{2}{5}$ af den anvendte Maskinstyrke). Efter dem følger Provinsbyerne, og sidst kommer København. I Forhold til Folketallet bliver derimod Provinskøbstæderne Nr. 1, medens Landdistrikterne kommer sidst i Rækken. Hvorledes Forholdene endelig vilde stille sig i Henseende til Ydedygtighed kan ikke

oplyses; men det erklæres med Rette for sandsynligt, at København her vilde blive den overlegne.

Hvad angaar Fordelingen efter Størrelse, finder vi naturligvis den lille Bedrift den store numerisk overlegen. Forretninger med fra 1—5 Arbejdere møder nemlig op med et Antal af 29.251, medens Forretninger med 6 Arbejdere og derover kun findes i et Antal af 5.446. Til Gengæld stiller de sidste med en Arbejderstab af 118,000, medens de første kun beskæftiger 58,000. Kun 425 Forretninger havde over 50 Arbejdere, men sysselsatte dog ikke mindre end 30 % af den hele Arbejdsstyrke.

Navnlig her savner man Tilknytningspunkter til Fortiden. Hele det store Spørgsmaal om Middelstandens Stilling i Nutiden ligger jo her gemt bag de her omhandlede Tal. Overfor Oplysning i saa Henseende maa man altsaa resignere. Jeg skal dog minde om A. Jensens oplysende lille Undersøgelse angaaende Situationen i København (Tidsskriftets 9. Hæfte 1898), en Undersøgelse, der netop var bygget paa det her foreliggende Materiale.

Hvilke Fag der kan henregnes til den lille eller den store Industri, faar man Oplysning om ved at studere Tabellen over Forretningernes Fordeling efter Fag. Mest udpræget viser Forskellen sig mellem Beklædningsindustrien og Papirindustrien, idet den førstnævnte tæller 23.557 Forretninger med en Maskinskinstyrke af kun 303 Hestes Kraft, medens de tilsvarende Tal for den sidstnævnte er 82 og 1690. Ligesom det ogsaa klart viser sig i Forholdet mellem Antal af Forretninger og Arbejdere, hvilket i Beklædningsindustrien er som 40, i Papirindustrien som 3½ til 100. Beklædningsindustrien er forøvrigt den, der møder op med den største Arbejdsstyrke (bortset fra den meget uensartet sammensatte Gruppe IV:

Jordarbejder, Bygnings- og Møbelindustri), medens den Industri, der beskæftiger sig med Tilvirkning af Næringsmidler staar som Nr. 1 i Henseende til Anvendelsen af mekanisk Kraft (19,000 Hestes Kraft eller 39 % af den samlede Maskinstyrke) og vilde rage endnu mere frem over alle Industrier i saa Henseende, hvis man havde et Udtryk for Størrelsen af den Kraft, der leveres af Vind og Vand, hvad man imidlertid mangler.

Noget mere i det enkelte gaar paa dette Omraade en følgende Tabel, der angaar Industrier med over 1000 Forretninger hver. Det fremgaar bl. a. af denne, at af Skomagerforretninger drives de 66 % uden Arbejdere, af Murerforretninger de 62 %, af Tømrerforretninger 64 %, af Snedkerier 56 % og af Væverier ikke mindre end 80 %, hvad der vistnok vil forekomme overraskende.

En af de mest interessante Oversigter er en lille Tabel, der angiver Personellets Fordeling efter sociale Grupper. Da denne Fordeling har en saa speciel — eller maaske snarere: almindelig — Interesse, aftrykker jeg den Del af Tabellen, der angiver Procentfordelingen. Den behøver ingen Kommentar.

	København	Købst. og Handelspl.	Landdistrikt.	Det egentl. Danmark
Arbejdsgivere og hermed socialt ligestillede	8,7	12,7	16,5	13,2
Selvstændige, der arbejder uden Medhjælpere	4,0	6,9	31,0	15,6
Uselvstændige	87,3	80,4	52,5	71,2
Ialt	100,0	100,0	100,0	100,0

Interessant er ogsaa Arbejdernes Fordeling efter Køn. Af de 176,608 egentlige Industriarbejdere var 139,848 Mænd og 36,760 Kvinder. Forholdet mellem Mænd og Kvinder er altsaa som 4 til 1, hvorved

dog maa erindres, hvad Tabelværket gør udførlig Rede for i sin Indledning, at Tællingen netop for Kvindeerhverv og kvindelige Arbejdere paa adskillige Punkter er og maa være ufuldstændig. Med Hensyn til den geografiske Fordeling er, som man kunde vente, Kvindens Deltagelse i det industrielle Arbejde større i Hovedstaden end i Købstæder og Landdistrikter (henholdsvis 30,3, 18,5 og 14,5 %). Dels er jo Fabrikvirksomheden med sin større Anvendelse af kvindelig Arbejdskraft mere udpræget for Københavns end for de andre Pladsers Vedkommende, dels er ogsaa Hjemmearbejdet, der lægger Beslag paa saa mange Kvinders Arbejdskraft, mere udbredt her end ellers.

Indenfor de forskellige Fag spiller Kvindearbejdet den største Rolle i Textilindustrien samt Beklædningsindustri og Toiletvirksomhed, hvor det endogsaa er det mandlige Kontingent overlegent (i de to Grupper henholdsvis 62,1 og 52,4 %); derefter følger Papirindustrien, hvor der paa det nærmeste er Ligevægt mellem Kønnene (49,9 % Kvinder). Tilvirkning af Levnedsmidler, hvor det mandlige Element vel er det overvejende (76 % mod 24), spiller dog absolut set en meget væsentlig Rolle for Kvindearbejdet (7,400 Kvinder) og sysselsætter sammen med de to førstnævnte Grupper c. 29,000 Kvinder eller henimod 80 % af alle kvindelige Industriarbejdere.

Hvad Fordelingen efter Alder angaar, knytter Hovedinteressen sig ganske naturligt til Børnearbejdet. Det oplyses, at der i Haandværk og Industri — afset fra de Børn, der benyttes til Budtjeneste o.l. — anvendes ialt 4,672 Børn mellem 10 og 14 Aar, saa at der altsaa paa hver 1,000 Arbejdere af begge Køn kom 27 Børn. Det er navnlig Provinsbyerne, der anvender Børnearbejdet. Af hver 1,000 Arbejdere

var nemlig her de 40 Børn under 14 Aar. I København var af 1,000 mandlige Arbejdere de 23 Børn, af kvindelige de 11. Paa Landet var de tilsvarende Forholdstal 16 og 28.

Den Faggruppe, der baade absolut og relativt set, anvender Børnearbejde i størst Udstrækning er Gruppe I. der omfatter Tilvirkning af Næringsmidler og andre Fortæringsgenstande. Ialt beskæftigede denne Gruppe 2,409 Børn (7.9 % af dens samlede Arbejderantal). Indenfor den rager atter Tobaks- og Cigarfabrikationen højt op over alle andre Fag, idet denne Industrigren alene anvendte 1,942 Børn, hvoraf 186 Piger. Tager man Hensyn til denne Industris Sundhedsfarlighed, og dernæst til den endnu større Fare for Moraliteten, som den rummer ved den daglige Samværen af Mænd og Kvinder (den beskæftigede ialt 4,183 Mænd og 2,525 Kvinder), kan det ikke skjules, at de anførte Tal i høj Grad er egnede til at vække alvorlig Bekymring, der ikke bliver mindre ved den Oplysning, at den nævnte Industri desuden omfattede 538 Mænd og 180 Kvinder mellem 14 og 18 Aar.

Overhovedet er det de store Forretninger, der især anvender Børn. Henimod 7 Tiendedele af alle de ved Industrien sysselsatte Børn havde Beskæftigelse ved Forretninger med over 20 Arbejdere hver.

Med Hensyn til Arbejdernes ægteskabelige Stilling skal her blot anføres, at af samtlige kvindelige Arbejdere over 22 Aar var 8722 eller 39.5 % gifte.

Endnu skal det blot nævnes, at for hver 100 Mennesker i alle Aldersklasser er i Byerne 15, paa Landet kun 3 á 4 beskæftigede ved Haandværk og Industri, at Antallet af dem, der leve af industrielle Erhverv, kan anslaaes til mindst 548.200 eller 24 % af Folketallet i 1897, at Hjemmearbejdet —

hvorved stadig maa erindres, at dette mere end noget andet skjuler sig for Tællingen — omfattede 9,800 Kvinder og ca. 2,800 Mænd (henholdsvis 266 og 20 pro mille af samtlige Arbejdere), samt endelig med Hensyn til Forholdet mellem Maskiner og Arbejdere, at mekanisk Bevægkraft og stort Arbejders-tal følges ad, og at det sidste stiger med Forøgelsen af den første.

Ovenstaaende er selvfølgelig kun et yderst kort Resumé af de Oplysninger, som Tabelværket giver. Der er meget, som slet ikke er nævnt her. Saaledes findes en Mængde interessante Oplysninger om Arbejdsmaskiner, Produktionsmængde og Produktionsværdi, som det dog vilde blive altfor vidtløftigt her at gaa ind paa. At der foruden det statistiske Materiale tillige findes en kortfattet og dog fyldig Oversigt over tidligere industri-statistiske Arbejder skal dog nævnes.

Naar man har gennemlæst denne fortrinlige Redegørelse for Tilstanden i dansk Industri og Haandværk, kan man ikke andet end at beundre den Udholdenhed, hvormed Stoffet er gennemarbejdet, den Overskuelighed, hvormed det er ordnet, og det Skarpsyn for det væsentlige, der har ledet Fremdragelsen af Resultaterne. — I et og alt er det et smukt Stykke Statistik, man her har stiftet Bekendtskab med, og det er kun at ønske, at det ret snart maa finde Efterfølgere i andre Undersøgelser med det social-økonomiske Liv for Øje.

H. L. Bisgaard.
